

Mijters

In 1946 vertrok hij naar Indonesië. Drie jaar was hij missionaris op de Molukken. Daarna reisde hij jarenlang door Indonesië als overste van de 'missionarissen van het heilig Hart'. In 1964 werd hij bisschop van de Molukken. Sinds twee jaar is hij met emeritaat. Monseigneur André Sol.

Bisschop Sol in Nederland, 1965

'Ik was de vijfde in een gezin van veertien kinderen. Toen ik negen was, hoorde ik op school een verhaal over een missionaris en wist meteen dat ik dat wilde worden. Maar geld hadden we niet. Gelukkig wilde een oom mijn opleiding wel betalen. Ik kwam toen apart te staan in het gezin. Je leerde algemeen beschaafd Nederlands spreken. Dan zeiden ze 'Nou, nou, wat praat jij deftig.' Je werd beschouwd als een bijzonder persoontje. Dat is niet leuk, want je wilt ook tot het gezin blijven behoren. Ik was de enige die studeerde. Alleen als je voor geestelijke wilde studeren, werd dat geaccepteerd bij veel katholieke families. Dat beschouwden ze als een roeping.

Na de lagere school wist ik niet naar welk seminarie ik wilde. Ik las een boek over de missionarissen van het heilig Hart. *Hun seminarie was in Driehuis. Dat was vlakbij. Ik zou bijna zeker naar de missie gaan. De eerste keer dat ik het internaat in Driehuis binnenkwam, voelde ik me opgeslokt. Net uit de familiesfeer kom je in zo'n troep jongens onder elkaar. Het was ruwer dan thuis. Ik moest weer kameraden zoeken, maar boezemvrienden waren niet toegestaan. Dan werd gezegd: 'Gaat dat wel goed, komen er geen seksuele dingen te voorschijn?' Angst. Ik trok veel op met een joch uit Halfweg. Er was niks aan de hand, maar ze zeiden: 'Je moet een beetje uitkijken, dat mag hier niet. Je moet hier met iedereen leren omgaan.'*

Ik had geen eigen kamer. Ik sliep in een chambrette. Een houten hok met een gordijn ervoor op een grote zaal. De surveillant had ook een hok. Met een raam erin zodat hij de zaal kon overzien. Het was de enige plaats waar ik privé was. Maar waar ook ieder ogenblik het gordijn kon worden weggeschoven. Overdag had je de studiezaal, het klaslokaal, het speelterrein. Steeds met z'n allen bij elkaar met een surveillant. Het was een Spartaanse opvoeding. Een grote groep, weinig vrijheid voor jezelf en altijd gebonden aan regels.

'De pastoor mocht maar twee weken per jaar naar Ambon: het roomse gevaar'

Daarna ging ik naar Berg en Dal voor mijn noviciaat. We werden opgevoed in de spiritualiteit van Ignatius. In de 'grote retraite' ben je dertig dagen lang alleen en praat slechts met je leidsman. Je wordt in een richting geduwd. Op een meesterlijke manier. Je zou het hersenspoeling kunnen noemen, maar dat heeft iets negatiefs. Dit was niet negatief. Het was mijn leven in de juiste lijn zetten. Ik had het gevoel dat ik eindelijk begon te leven, dat ik eindelijk wist waarvoor ik hier op

aarde was. Na die retraite werd ik voor de keus gesteld. Ik moest zelf mijn levenstaak bepalen, al hadden ze natuurlijk wel een zekere voorkeur.

Ik ging naar Arnhem voor twee jaar filosofie. Daarna in Stein vier jaar theologie. In het eerste jaar theologie legde ik de geloften af voor heel mijn leven. In 1940 werd ik tot priester gewijd. Toen ik klaar was, kon ik niet weg, want de oorlog was uitgebroken. Ze vroegen me of ik naar Nederlands-Oost-Indië wilde. Daar waren veel priesters gedood of in de kampen gestorven, maar ik had geen bezwaar erheen te gaan.

In 1946 werd ik naar Nieuw-Guinea en de Molukken gestuurd. De bisschop zat op Klein-Kei, want op Ambon hadden de protestanten zich al gevestigd. Dat was de bepaling van de 'dubbele zending'. Om het schandaal te vermijden dat de christenen onder elkaar niet één waren, zeiden ze: 'Als daar een dominee zit, moet er geen pastoor komen.' De pastoor mocht maar twee weken per jaar op Ambon zijn. Het roomse gevaar. Het was water en vuur toen, heel beschamend eigenlijk.

De bisschop had een pastoor op Groot-Kei nodig. Iedere maand moest ik mijn dertien kampongs bezoeken. Alle kampongs hadden een kerk en een pastorie, vaak gewoon een hutje. In sommige kampongs werd je goed ontvangen, in andere moest je zelf maar zorgen dat je aan eten kwam. Aan het einde van de maand kwam ik dan aan in de centrale pastorie waar ook de andere twee missionarissen arriveerden. Daar kon ik mijn verhalen kwijt. Dat had je nodig hoor. In die drie jaar leerde ik dingen die je nooit theoretisch kunt leren. Je moet aan den lijve ondervinden wat mensen beweegt. Die jaren had ik niet graag gemist. Anders zou heel mijn leven verkeerd zijn gegaan.

In de heilige Schrift staat: 'gaat en onderwijst alle volkeren', dat is de wil van Christus. Hoe heeft de kerk dat gedaan? Kruistochten, afgoden vernietigen, in plaats van het goede in anderen en in andere godsdiensten te waarderen. Westerse missionarissen zijn te aanvallend, te opdringerig geweest. Javaanse bisschop-

hoef ik niet

pen en priesters doen dat anders. Zij zeggen: 'De manier waarop wij leven, dát is onze prediking.'

Het zijn nu – naast de katholieken – vooral nog de moslims die de ware godsdienst zeggen te hebben. Veel moslims zien alles wat ze doen om die godsdienst uit te breiden als een dienst aan de mensheid. Zo dacht de kerk vroeger ook.

In het begin vond ik het verschrikkelijk als een rooms-katholiek overging naar een andere godsdienst. Het was een groot kwaad als je Christus verliet, dus hoe zat het met het eeuwig heil van die man? Nu kijk ik er anders tegenaan. Als iemand volgens een andere godsdienst goed leeft, zal het met zijn eeuwig heil wel goed zitten. Als we zeggen dat God de wereld bestuurt, laat God het ook allemaal toe. Ook de islam. Als God het toelaat, moet ik het dan gaan bevechten?

Neem het hindoeïsme op Bali. In Indonesië is het geloof in God een natuurlijk iets. Ze verbazen zich erover als je niet in God gelooft. Ze zeggen: 'Hoe kan dat nou? We bestaan toch? Er is een zon en een maan.' Ze beleven hun geloof in het dagelijks leven.

In het begin van de missie hadden veel missionarissen een verkeerde opvatting van de beeldenverering van de animisten.

Ze dachten aan afgoderij. Pas later merkten ze dat het vaak afbeeldingen van voorouders waren. En zeggen wij ook niet: eert uw vader en uw moeder? De animisten gingen wel ver. Ze geloofden dat hun voorouders nog veel invloed hadden op het leven. Maar zou God daarover kwaad zijn?

Het is jammer dat Rome in die tijd bijvoorbeeld in China een kans voorbij heeft laten gaan. De verering van voorouders sluit helemaal aan bij de idee van de 'gemeenschap van heiligen'. Van allen die geloven in Christus, of ze nu leven, in het vagevuur of in de hemel zijn. Voor mij is het de gemeenschap van goede mensen.

Het winnen van zieltjes was al snel voorbij. Een lege maag bidt niet graag. Ik was meer bezig met ontwikkelingswerk. Natuurlijk was ik blij als mensen zich bekeerden, maar als ze gelukkig waren in hun godsdienst, liet ik het zo. Je mag mensen nooit dwingen tegen hun geweten in te gaan. Neem een animist met twee vrouwen die zich bekeert. In de praktijk wordt de tweede vrouw opzij geschoven. Hij moet kiezen welke vrouw hij wil behouden. Op de Sumba-eilanden hadden ze dit probleem. Ze vroegen Rome meer vrouwen toe te staan voor de

Bisschop Sol: 'Ik heb me altijd aangetrokken gevoeld door de nederigheid'

Foto Henry Sol

eerste generatie, maar Rome zei nee. Wat moet je dan? Als je het toch doet, komt er herrie. En als je Rome volgt, wringt het geweten.

Ik heb zelf zoiets meegemaakt. Achteraf moest ik er erg om lachen. Iemand wilde met zijn gezin katholiek worden. Ik was blij en doopte ze. Pas later hoorde ik dat die man twee vrouwen had. Hij had alleen zijn jongere vrouw laten dopen. Zijn oudere vrouw vond dat wel goed. Zij kon dan 's zondags – als de anderen naar de kerk gingen – mooi op het huis passen. Het gaat hier om het geloof in het leergezag van de kerk. Iedere katholiek, priester of geen priester, heeft dit probleem. Met de gelofte van gehoorzaamheid heeft het niets te maken. Die gelofte legde ik af aan de religieuze overheid. Ik heb beloofd het werk uit te voeren dat ik opgedragen krijg. Hoe ik het uitvoer, staat op de tweede plaats. Mijn verstand en wil blijven vrij.

De kerk probeert mensen te leren dat ze beter niet al hun verlangens en hartstochten kunnen uitleven. Met beheersing krijg je een goede maatschappij. De kerk kan zich in die regels vergissen. De kerk hééft zich ook wel eens vergist. Het is niet alleen de paus, het zijn ook de mensen die de moraal en de theologie bestuderen. Die bepalen het.

'Het winnen van zielezjes was al snel voorbij. Een lege maag bidt niet graag'

Als wij een stuk in de mistekst, of in het brevier, veranderden, werd dat al beschouwd als een groot kwaad. Tegenwoordig moeten we erom lachen. De moralisten hadden een verkeerd begrip van groot kwaad en naar de hel gaan. Rome liet het toe. Maar het was niet zozeer een kwestie van leer als wel van tucht. Ze wilden de eerbied voor het sacrament behouden en als maatregel daarvoor gaven ze geen eten voordat je ter communie

ging. Het gaat om de eerbied, niet om het eten. De mensen veranderen en de regels moeten mee veranderen. Daardoor verandert het geloof niet. Ik ben blij met die lossere regels. In mijn jeugd was ik bang een doodzonde te begaan. Het is iets verschrikkelijks als een klein kind denkt in de hel te komen, voor eeuwig. Daar kun je ziek van worden.

Ik kan niet inzien waarom een vrouw geen priester mag worden. In de anglicaanse kerk zijn er nu zelfs vrouwelijke bisschoppen. Zo gaan er nu stemmen op vrouwelijke kardinalen toe te staan. Dat is mogelijk, ook volgens de tegenwoordige wetgeving. Je hoeft geen priester te zijn om kardinaal te kunnen worden. Een bisschop stelde het voor bij de Afrikaanse synode. Het idee is aan het groeien. Op het bisschoppelijk vlak zijn er al veel vrouwelijke raadgevers, maar het is nog te weinig.

En dan de anticonceptiemiddelen. Paulus VI heeft ze verboden, maar ook gezegd dat deze kwestie nog nader bestudeerd moest worden. Zijn verbod heeft veel reacties losgemaakt. Over dat verbod moet inderdaad nog eens goed worden nagedacht. Dat kan niet definitief zijn.

We moeten een kerk worden van de blijde boodschap, het ware leven. De mystici met hun magnifieke teksten worden niet doorgegeven aan het grote publiek. Ik worstel al jaren met het boek *Verkenningen van de innerlijke burcht van Teresia van Avila*. Een buitengewone mystica. Niet dat ik een mysticus ben hoor. Dan moet je door een donkere nacht, los van alles worden. Maar ik vind haar een geweldige vrouw. Met het ouder worden, ga je meer beseffen wat belangrijk is: contact met God. Je komt dicht bij God en daardoor wordt je leven steeds mooier. Vroeger mediteerde je, maar het echte contact was er nog niet. Naar dat contact streefden de mystici. Ze hadden een zekere ervaring van God. Dat is het hoogste geluk.

Uiteindelijk gaat het om de liefde. Dat kan ook de liefde tussen man en vrouw zijn. Het seksuele is door de kerk vooral vroeger als iets slechts gezien. Maar ook dat is door God geschapen. Het is iets

goeds, iets moois, iets dat de mensen kan vervolmaken. Een eigen kind dat is toch iets prachtigs. Bloemen, sterren, kinderen, dat is wat er over is van het paradijs. Ik heb mij altijd aangetrokken gevoeld tot de nederigheid. Volgens Ignatius moet je jezelf leren kennen en dan wat de grond is van je fouten aanpakken. Wat ik gedaan heb, heb ik met Gods hulp gedaan, en wat er fout ging, dat ben ik geweest. Nederigheid is zo fundamenteel. Veel mensen maken ruzie vanwege hun

'Ik kan niet inzien waarom een vrouw geen priester mag worden'

trots, hun hoogmoed. Die zijn geweldig geraakt als er iets verkeerd over hen wordt verteld. Als je werkelijk nederig bent, raakt je dat niet.

Op Kei vroegen ze me eens waar ik begraven wilde worden. Op de plaats waar ik dood ga, zei ik. De vorige bisschop is doodgegaan in Jakarta. Toen ik hem naar Ambon liet brengen, protesteerden de mensen. Hij moest op Kei begraven worden, want hij had daar heel lang gewoond. Ze wilden hem dichtbij zich hebben. Ik zei: de Ambonezen hebben dat ook nodig, jullie hebben er al zoveel. Sommigen huilden toen ik dat zei. Daarom heb ik later maar gezegd dat het mij niet uit maakt. Ze hoeven niet met mijn lijk te gaan slepen en onkosten te maken. Bisschop zijn was voor mij vooral een zware taak, omdat de mensen daar een bisschop nog als iets bijzonders zien. Ze willen hem eer bewijzen. Dat ligt me niet. Ik ben blij dat ik daarvan af ben. Mijters en dergelijke dingen hoef ik niet. En daar sta ik sterk in, want als Christus in een stal werd geboren, waarom zou ik dan in een paleis gaan wonen? Christus had geen mijter, en ook geen staf. Waarom moet ik, omdat sommigen dat graag zien, dat dan wel doen?'

Over de huidige problemen op Ambon zegt hij: 'De onrust is een gevolg van de voedseltekorten en de economische ellende door de Azië-crisis. De tegenstelling tussen het centrum Java en de buitengewesten speelt ook een rol. De Javanen vormen nog steeds de upper class in de buitengewesten en sluizen de olie- en grondstoffenwinsten die daar worden gemaakt naar Java. Dat is velen een doorn in het oog. De protesterende studenten staan heel dicht bij het volk en stellen het onrecht zuiver aan de kaak. Velen denken dat de onrust wordt aangestoken door oude conservatieve groeperingen zoals de Soeharto-clan, die hopen op een ingrijpen van het leger en op herstel van de dictatuur. Het is onduidelijk waarom die spanning zich ontploft in een strijd tussen moslims en christenen. Misschien is het verschil in godsdienst altijd wel een goed vehikel waar gevoelens van onvrede een uitlaatklep in kunnen vinden.'

Bisschop Sol: 'De onrust is een gevolg van de voedseltekorten'

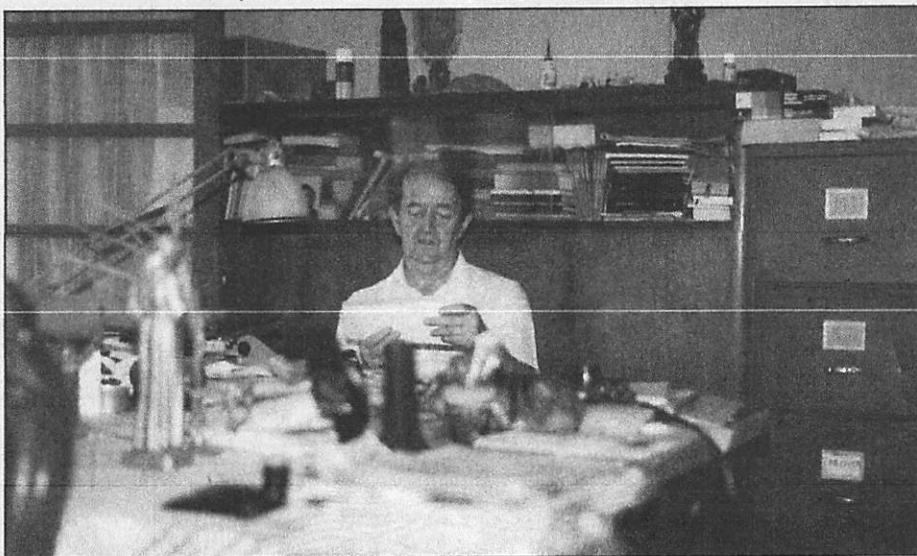

Foto Henry Sol

Henny Sol